

Oliwia Radkiewicz

Akademia im. Jakuba z Paradyża

<https://orcid.org/0000-0002-7324-5821>

TERRORYZM "SAMOTNYCH WILKÓW" NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Abstrakt: Autorka podjęła temat terroryzmu i wyjaśniła jego pojęcie w kontekście ataków wykonywanych przez "samotne wilki", zwróciła również uwagę na motywację terrorystów jak i ich typologię. W artykule wyjaśniony został termin "samotny wilk", który był kluczowy dla zrozumienia tematu artykułu. Również ważnym aspektem dotyczącym artykułu było zwrócenie uwagi na kreowanie obrazu terrorysty w środkach masowego przekazu. Po analizie ataków z udziałem Andersa Breivika oraz Anis'a Ben'a Othmane Amriego, autorka doszła do stwierdzenia, że terroryści stawiają na jak najkrwawsze i spektakularne zamachy, aby zostać zauważonym i wyrządzić poprzez swój atak jak największe szkody.

Słowa kluczowe: terroryzm, "samotny wilk", bezpieczeństwo, akt terroru, mass media

Wprowadzenie

Ostatnie lata wyraźnie wskazują, że jednym z największych zagrożeń bezpieczeństwa, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym, jest terroryzm. Zamachy stają się coraz bardziej spektakularne, krwawe, coraz lepiej zaplanowane i wykonane. Terroryzm charakteryzuje się nierozłączną cechą różnorodności, przejawiającą się przede wszystkim w doborze metod, form, środków, a także sfer życia społecznego, które swoim niszczącym działaniem dotyka. Wszystko to sprawia, że coraz to lepiej rozbudowane systemy bezpieczeństwa okazują się niedostateczne.

Terroryzm ma wiele twarzy. Może przybierać różne formy, a jego autorzy mogą mieć odmienne motywacje. Przedmiotem badań w niniejszej pracy były akty terroru na świecie z udziałem „samotnych wilków” czyli osób dokonujących aktów terroru, działających w pojedynkę, całkowicie odizolowanych i bez powiązań pośrednich oraz bezpośrednich ze zorganizowanymi grupami czy komórkami terrorystycznymi oraz nieposiadających żadnego dowództwa.

Czym tak naprawdę jest terroryzm i jak go definiujemy? Terroryzm jest bardzo dynamicznym i wielopłaszczyznowym zjawiskiem i z tego powodu, bardzo trudnym do zdefiniowania. w literaturze funkcjonuje około 200 pojęć terroryzmu, które opisują to zjawisko z różnych perspektyw badawczych. Większość definicji jest jednak ogólnikowa i niewystarczająca dla zrozumienia złożoności zjawiska terroryzmu. Trudnym, a właściwie niemożliwym jest stworzenie jednej uniwersalnej definicji, która w pełni oddawałaby charakter zjawiska terroryzmu. Stąd też pojawiają się terminy oddające specyfikę poszczególnych rodzajów terroryzmu - np. ekoterroryzm, narkoterroryzm, cyberterroryzm.

Analiza definicji przeprowadzona przez Stanisława Pikulskiego, profesora nauk prawnych, pozwoliła na uogólnienie definicji terroryzmu jako to działalności przestępczej na tle politycznym zorganizowanych grup przestępczych o charakterze antypaństwowym. Podejmowane przez te ugrupowania akty terrorystyczne zmierzają do wymuszenia określonych następstw przez władze państwowe. Ugrupowania te osiągają swój cel poprzez wywoływanie strachu i paniki w opinii publicznej, a służy temu np. podkładanie bomb w miejscach publicznych czy zamachy na życie znanych osób życia politycznego¹⁷³. Na podstawie przedstawionych definicji, można wyróżnić wspólny mianownik, którym jest wywołanie strachu i realizacja celu jakim w większości jest podporządkowanie i uległość społeczeństwa do agresora.

Terroryzm jest zjawiskiem bardzo starym i towarzyszy ludzkości od starożytności¹⁷⁴. Często jednak w codziennych realiach dochodzi do mylnego stosowania pojęcia terroryzm i terror czy działalność przestępcza. Pojęcia te zasadniczo się różnią mimo, że wywodzą się od łacińskiego słowa „terrere” dosłownie oznaczającego straszenie, zastraszanie, przerażanie. Natomiast jako zjawiska społeczne różnią się zasadniczo. W przypadku terroru, podmiotem jest dana organizacja (najczęściej państwo), natomiast przedmiotem są jednostki, członkowie organizacji (obywatele, społeczeństwo danego państwa). W przypadku terroryzmu z kolei, podmiotem stosującym siłę, przemoc czy zastraszanie są pojedyncze jednostki lub ich grupy, a przedmiotem ich oddziaływania – państwo (organizacja). Tym, co odróżnia natomiast terroryzm od zwykłej działalności przestępczej (przestępczości zorganizowanej), jest polityczny charakter działalności terrorystów, ze względu na podłoże i cel działania¹⁷⁵.

Kim jest „samotny wilk”?

Koncepcja „samotnego wilka” to podejście socjobiologiczne wyjaśniające istotę społeczno-politycznych zachowań jednostek. Zauważono bowiem podobieństwo pomiędzy zachowaniem wilków w ramach ekosystemów, w których funkcjonują a zachowaniem ludzi w walce politycznej. Wilk jest żyjącym współcześnie drapieżnikiem z rodziny psowatych, funkcjonującym najczęściej w watach liczących do 20 osobników. W stadzie przewodzi tak zwana para Alfa, a więc para dominujących osobników, za którymi podążają pozostałe. Interesującym zjawiskiem są jednak osobniki odłączające się od stada. Przyczyn takiego zachowania jest wiele, głównie jest to niechęć ze strony innych osobników, choroba bądź przegrana walka o dominację. Te jednostki zmuszone są polować samodzielnie i są słabe oraz nieprzystosowane do dostatniego życia. Terminologia ta ma zastosowanie w szerszym zastosowaniu w analizie zachowań terrorystów indywidualnych¹⁷⁶.

Według Artura Wejksznera termin „samotny wilk” odnosi się do płaszczyzny relacji społeczno-politycznych. Jest stosunkowo nowym terminem określającym na poziomie czysto funkcjonalnym osobę, która w sposób samodzielny przygotowuje i przeprowadza akcję

¹⁷³ S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 12.

¹⁷⁴ P. Swoboda, *Dokąd zmierza współczesny terroryzm? Możliwe kierunki rozwoju zjawiska w drugiej dekadzie XXI wieku* w: *PAŃSTWO PRAWO BEZPIECZEŃSTWO EKONOMIA I EDUKACJA W OBLICZU ZAGROŻEŃ XXI WIEKU* Red. nauk.A. Piędel J., Pomiankiewicz, A. Zebrowski, Nisko 2014, s.231.

¹⁷⁵ Ibidem s. 232

¹⁷⁶ A. Wejkszner, *Samotne wilki kalifatu? Państwo Islamskie i indywidualny terroryzm dżihadystyczny w Europie Zachodniej*, Warszawa 2018, s. 32.

terrorystyczną. Często przywoływanymi synonimami tego terminu są: „solo terrorysta”, „terrorysta indywidualny”, „samotny terrorysta”, „wolny strzelec”, czy też w terminologii zagranicznej „freelancer”. Historia tego terminu sięga lat pięćdziesiątych XX wieku, choć jego popularyzacja nastąpiła dopiero dwie dekady później. Wówczas to popularna była koncepcja „czynnego oporu bez lidera”. Mimo, że analizowana terminologia narodziła się całkiem niedawno to geneza zjawiska terroryzmu indywidualnego ściśle związana jest z historią nowożytnego terroryzmu. Spopularyzowana została już w XIX wieku za sprawą anarchistów między innymi Michała Bakunina. Choć powszechnie uważa się termin „samotny wilk” i „terrorysta indywidualny” za synonimiczne, to pierwszy z tych terminów denotuje o wiele węższy obszar zachowań i, jak się wydaje, nie przystaje do opisów wszystkich zachowań terrorysty indywidualnego. Ten ostatni nie rywalizuje bowiem o miejsce w grupie.

Z definicji działa w pojedynkę i rzadko artykułuje interesy grupowe¹⁷⁷. Jego działania wycelowane są w stronę ludności cywilnej w celu osiągnięcia celów politycznych lub dotyczących wyznawanej ideologii. Fakt, iż tacy terroryści nie należą do organizacji i mogą działać bez ograniczeń i kontroli przywódców, owocuje realizacją niebezpiecznych i trudnych do wykrycia przedsięwzięć i ataków terrorystycznych. Praca w pojedynkę utrudnia rozpoznanie i przechwycenie przez organy ścigania. Na tej podstawie można wyróżnić cechy określające „samotnego wilka”, terrorysta ten:

działa indywidualnie;

1. nie należy do zorganizowanej grupy terrorystycznej lub sieci;
2. działa bez bezpośredniego wpływu lidera i hierarchii;
3. jego taktyka i metody są stworzone przez niego samego i kierowane bez bezpośredniego polecenia z zewnątrz lub kierunku¹⁷⁸.

Tak jak w przypadku ogólnego zjawiska terroryzmu nie ma jednej powszechnie akceptowanej definicji jednak po analizie źródeł, według autorki mianem „samotnego wilka” można określić osobę, która przygotowuje lub popełnia akty przemocy skierowane przeciwko określonym grupom społecznym, nie współpracująca z oficjalnymi organizacjami terrorystycznymi, ale która korzystająca z ich tradycyjnych taktyk. Jego działania opierają się głównie na atakach na cywilów w celu osiągnięcia celów politycznych lub na rzecz wyznawanej ideologii.

Typologia „samotnych wilków”

Według Jeffrey’a Simon’a, wykładowcy na Uniwersytecie Kalifornijskim, eksperta do spraw terroryzmu i przemocy politycznej, należy wyróżnić pięć podstawowych typów, lecz konieczne jest zaznaczenie, iż niektóre „samotne wilki” należą do więcej niż jednej kategorii. Można je zakwalifikować do grup¹⁷⁹:

1. świeckie;

¹⁷⁷ Ibidem, s. 33.

¹⁷⁸ R. Baters, *Dancing with Wolves: Today lone-wolf terrorists*, <http://digitalcommons.kennesaw.edu/jpps/vol4/iss1/1/>, (dostęp: 21.03.2021).

¹⁷⁹ J. Simon, *What make lone-wolf terrorists so dangerous?*, <https://newsroom.ucla.edu/stories/what-makes-lone-wolfe-terrorists-245316>, (dostęp: 21.03.2021).

2. religijne;
3. podejmujące pojedyncze kwestie/problemy;
4. zbrodnicze;
5. idiosynkratyczne.

„Samotne wilki”, które zakwalifikowane zostały do grupy świeckich popełniają brutalne ataki z przyczyn etnicznych, politycznych, separatystycznych lub nacjonalistycznych. Jako przykład posłużył tutaj Anders Breivik, ponieważ jego głównym celem byli nastolatki z obozu prowadzonego przez Partię Pracy, którą to obwiniał za umożliwienie islamskiej kolonizacji Europy Zachodniej. Przedstawicielami grupy drugiej - religijnej, są terroryści działający w imię islamu, chrześcijaństwa, judaizmu bądź innych wierzeń i przekonań. Natomiast terroryści z grupy trzeciej toczą walkę w obronie pojedynczych kwestii dotyczących światopoglądu. Do tej grupy zaliczyć można terrorystów walczących w sprawach antyaborcyjności, praw zwierząt czy też ekoterrorystów i cyberterrorystów. Zbrodnicze „samotne wilki” motywowane są chęcią zysku i osobistych korzyści. Ich działanie cechuje brak celu ideologicznego, politycznego, religijnego czy nacjonalistycznego, dlatego nie wszyscy analitycy kwalifikują jako terrorystów. Jednak istnieją przypadki, w których ich działalność przestępcza ma taki wpływ na społeczeństwo, że należy uznać ich działania za terrorystyczne. Ostatnia grupa, idiosynkratyczna, tworzą „samotne wilki”, których motywacją do popełnianych aktów przemocy są osobiste pobudki wynikające z ich stanu psychicznego. Często ich działania i cele są irracjonalne i wynikają z zaburzeń osobowościowych. w większości przypadków cierpi na różne rodzaje schizofrenii i zaburzeń psychicznych.

Biorąc pod rozważania przedstawioną wyżej typologię można uznać, iż zjawisko terroryzmu „samotnych wilków” jest coraz szersze i nieustannie ewaluje. Tacy terroryści niejednokrotnie wykazali, że mogą być równie niebezpieczni jak ściśle zorganizowane grupy terrorystyczne, na których głównie skupiały się organy ścigania i eksperci. Ich samodzielne działanie, pomimo braku dofinansowania i specjalistycznego wykształcenia z zewnątrz może wywołać równie niekorzystny wpływ na społeczeństwo i przynieść znaczne straty¹⁸⁰.

Portret psychologiczny

Wyjaśnianie zamachu „samotnego wilka” koncentruje się na poziomie predyspozycji psychicznych sprawcy i najbliższego otoczenia (rodziny), a nie na otoczeniu społeczno-politycznym czy relacjach międzynarodowych. Dla wielu z nich główną motywacją do zrealizowania zamachu jest właśnie zwrócenie uwagi na manifest programowy, którego założenia i tezy uznają za ostatni ratunek dla ludzkości i świata. Bez zamachu te treści pozostaną niezauważone.

Zrozumienie podłoża psychologicznego terroryzmu jest bardzo trudne, jednakże można uznać, iż jest nim wroga postawa wobec społeczeństw, grup ludzkich i przeżywanie uczucia nienawiści i chęć wyrządzenia im krzywdy. Doznana niegdyś krzywda wywołuje pragnienie zemsty i odwetu, ale także ukazanie poprzez akt terrorystyczny swojej przewagi. Za psychologiczny determinant, uważa się odwołanie do uczuć agresji, frustracji, narcyzmu, posłuszeństwa władzy,

¹⁸⁰ P. Hrynaszkiewicz, *Ataki samotnych wilków jako przykład terroryzmu prawicowego w Unii Europejskiej*, <http://www.knbnm.amw.gdynia.pl/wp-content/uploads/2014/12/Hrynaszkiewicz-Paulina-Ataki-samotnych-wilkow-jako-przyklad-terroryzmu-prawicowego-w-UE.pdf>, (dostęp: 21.03.2021).

paranoi i sadyzmu. Nauki dotyczące człowieka i jego natury stawiają tezę, że człowiek z natury jest istotą agresywną, co za tym idzie reakcją terrorystów na frustrację wywołaną względami osobistymi, politycznymi czy ekonomicznymi jest agresywne zachowanie. Jednakże, nie zawsze to frustracja jest uwarunkowaniem psychologicznym motywującym u terrorystów gwałtowne i impulsywne reakcje¹⁸¹.

Koncepcja narcyzmu jest jedną z najbardziej trafnych przy opisywaniu portretu psychologicznego „samotnych wilków”, na jej bazie zachowania terrorystyczne można charakteryzować jako pewien rodzaj zadośćuczynienia i środek umożliwiający obronę przed własną krzywdą. Narcyzm może być traktowany jako wewnętrzne narzędzie umożliwiający osobie obronę własnego ja przed krzywdą. Zdaniem Brunona Hołytsa syndrom politycznego terroryzmu jako autokompensacyjnej przemocy może być uznany za powiązane grono czynników psychologicznych i psychopolitycznych, zawierające:

1. psychiczną świadomość wszechpotęgi;
2. ustanowienie, przyjęcie i utrzymanie nowej pseudotożsamości;
3. psychologiczną użyteczność członkostwa w grupie terrorystów politycznych.

Jakkolwiek psychiczna świadomość wszechpotęgi nie może zniszczyć zranionego poczucia osoby co do jej samooceny, to może pozwoli na kompensatę lub odpowiednią zapłatę za psychiczne szkody związane z narcystyczną krzywdą bądź narcystycznym rozczarowaniem. Terrorysta polityczny zdolny jest osiągnąć psychiczną świadomość wszechmocy przez ustanowienie, przyjęcie i utrzymanie nowej pseudo tożsamości¹⁸². Koncepcja ta tłumaczy, dlaczego terroryści działają w sposób tak brutalny sposób i celują w wyrządzenie olbrzymich strat w ludziach.

Z problematyką badającą psychikę terrorysty silnie związana jest potrzeba przynależności. Isaiah Berlin uważa, że to właśnie ona jest jedną z najważniejszych ludzkich potrzeb. Według niego świadomość przynależności do danej społeczności zaspokaja na ogół także wiele innych potrzeb. w wielu przypadkach chęć przynależności jest załącznikiem powstania grupy, która ma wspólny cel. Lecz nie każda jednostka jest w stanie zaadaptować się w grupie, którą objęła za swój punkt docelowy, w taki sposób rodzą się „samotne wilki”, które działają na własną rękę, aby udowodnić swoją wartość.

Zdaniem autorki głównymi koncepcjami interpretującymi przyczyny, przejawy czy też skutki terroryzmu, odwołujących się do sfery psychiki człowieka są:

- Teoria instynktu, której podstawą jest psychoanaliza Freuda oraz założenie, że agresja jest wrodzona i występuje w skutek zakłócenia w człowieku równowagi, ale też w wyniku naturalnego popędu do agresji.
- Teoria frustracji, punktem wyjścia dla tej teorii jest analiza różnic pomiędzy rosnącymi oczekiwaniami, a poziomem satysfakcji wynikającym z ich realizacji. Za jej podsumowanie uznać można słowa Julius’a Margolina „zachowanie terrorystów jest wynikiem frustracji z różnych powodów politycznych, ekonomicznych oraz osobistych¹⁸³”. Model socjalizacji

¹⁸¹ F. Kozaczuk, *Terroryzm i jego uwarunkowania psychologiczne i religijne*, „Vojenské reflexie” 2012, s. 120.

¹⁸² B. Hołyts, *Psychologia kryminalistyczna*, Warszawa 2004, s. 278.

¹⁸³ J. Margolin, *Psychological Perspectives in Terrorism*, w: *Terrorism. Interdisciplinary Perspectives*, red. A. Yonah, M. Seymour, Nowy Jork 1977, s. 273-274.

zakładający, że jeśli w procesie socjalizacji dochodziło do nagradzania zachowań agresywnych, a nie karania ich to poziom akceptacji dla agresji wzrasta.

Większość „samotnych wilków” nie jest ostatecznie diagnozowana jako osoby chore psychicznie i niepoczytalne w trakcie popełnienia czynu, zazwyczaj ich ataki są wynikiem planowanych działań, a badania wskazują najczęściej na silne tendencje narcystyczne zamachowca lub patologiczne relacje z matką (tutaj zauważalne jest podobieństwo do seryjnych zabójców). Największe wątpliwości dotyczą zazwyczaj podejrzania schizofrenii paranoidalnej, w której urojenia należą do podstawowych objawów. Występowanie urojeń w wielu systemach prawnych może być traktowane jako okoliczność wyłączająca winę sprawcy. Wyklucza to możliwość skazania i zazwyczaj powoduje poddanie sprawcy długotrwałemu leczeniu psychiatrycznemu w zakładzie zamkniętym.

Dotychczasowe badania zjawiska pokazują, że wiele „samotnych wilków” kieruje się specyficzną mieszanką motywacji o charakterze ogólnym (religijne, polityczne), jak i personalnym. Tacy terroryści to często osoby, które były leczone psychiatrycznie lub wykazują objawy sugerujące potrzebę tego typu terapii. Widoczne są istotne podobieństwa do kategorii zabójców masowych: poczucie krzywdy, depresja, brak istotnych relacji międzyludzkich czy niski status w grupie. Dalej idącym rozwinięciem tego trendu jest psychoanalityczna perspektywa wobec terroryzmu, którą zaproponowali Reid Meloy i Jessika Yakeley. Sposób wyjaśnienia ma wpływ na działania podejmowane w reakcji na zamach przez instytucje publiczne. Skala podejmowanych środków prewencyjnych czy odwetowych jest niepomiaralnie mniejsza – trudno wyobrazić sobie sytuację, w której państwo podejmuje „wojnę z terroryzmem” w wyniku zamachu „samotnego wilka”. Specyfika działania takiego terrorysty, która stanowi zarazem źródło jego siły i słabości powoduje, że brak jest metod łatwo dostępnych dla aparatu państwowego, które pozwoliłyby zapobiec następnym zamachom terrorystów indywidualnych. Jednocześnie nie istnieje też żadna grupa, organizacja lub państwo, wobec którego można byłoby skierować środki odwetowe, choć opinia publiczna często oczekuje takiej reakcji. Jako przykład odwetu za czyn „samotnego wilka”, choć zarazem wyjątek od generalnej reguły, o której mowa w tym akapicie, można tutaj podać nieomalże likwidację środowiska anarchistycznego na początku XX wieku po zamachu Leona Czołgosza na prezydenta Williama McKinleya, choć zamachowiec sam deklarujący się jako anarchista został ze środowiska wcześniej wykluczony¹⁸⁴.

Obraz „samotnego wilka” w środkach przekazu masowego

Media w XXI wieku są nieodłącznym elementem naszego życia. Każdego dnia dociera do nas masa różnych informacji za pośrednictwem telewizji, internetu, prasy czy też radia. Dzięki dostarczaniu tych informacji możliwe jest poszerzanie wiedzy o otaczającym nas świecie, lecz niekiedy informacje te są negatywne, dlatego też ważne jest dokładne weryfikowanie wszystkiego co dociera do nas za pomocą środków masowego przekazu. We współczesnym świecie media definiowane są jako czwarta władza ma to swoje wytłumaczenie poprzez medialne kształtowanie świata i coraz większy wpływ mass mediów na rządzących i społeczeństwo. Według Anny Kozłowskiej „media są jednym z podstawowych wymiarów społeczeństwa informacyjnego, co

¹⁸⁴ T. Czapiewski, *Terroryzm samotnych wilków - mediatyzacja i odpolitycznienie*, Szczecin, s. 127-129.

jednak oprócz szeregu korzyści niesie ze sobą wiele negatywnych skutków zarówno dla całego społeczeństwa jak i dla pojedynczych jednostek¹⁸⁵. Jeszcze do niedawna uznawano, że adresaci przekazów medialnych to jedynie ich odbiorcy, jednakże można zaobserwować, iż media w znaczący sposób wpływają na kształtowanie postaw oraz zachowań odbiorcy¹⁸⁶. W obecnych czasach odbiorcy mediów są bardzo aktywni i użytkują je w sposób celowy i dążą oni głównie do tego, aby osiągnąć własne korzyści. Odbiorcy nie tylko odczytują znaczenie wielu przekazów, ale co ważniejsze współtworzą je czy też wytwarzają na nowo. W taki sposób każdy z nas w dzisiejszych czasach może przepisać przekazowi swoje nowe znaczenie¹⁸⁷.

Na temat symbiozy pomiędzy terroryzmem, a środkami masowego przekazu napisano już bardzo wiele, powiązania między nimi dostrzegalne są gołym okiem. Należy zaznaczyć, że w dobie tak szerokiego dostępu do wszelkich doniesień medialnych terroryzm stał się wręcz wypaczoną formą rozrywki. z drugiej jednak strony jak już wcześniej zostało przedstawione współczesne media bardzo często wyolbrzymiają obraz zagrożenia i mają tendencję do zastępowania w serwisach informacyjnych innych informacji właśnie doniesieniami związanymi z różnymi zamachami¹⁸⁸. Terrorysty potrzebują środków przekazu masowego, pozwala im to na spełnienie naczelnego celu, który im towarzyszy, czyli zastraszeniu społeczeństwa na masową skalę. Wątpliwości nie ulega, że spektakularność dokonywanych zamachów terrorystycznych przyciąga zainteresowanie mediów, są one bardzo często i chętnie przedstawiane w prasie, radiu i telewizji oraz internecie. Współczesna technologia daje nieograniczony dostęp do sieci, łatwość rejestrowania i przesyłania obrazu oraz dźwięku, co jest pozytywnym czynnikiem pośredniej wiktylizacji osób oglądających treści związane z atakami oraz torturami. W dobie tak zaawansowanej technologii, zbiór danych kwestii rozprzestrzeniany jest w ciągu chwili i może rozrastać się w sieci w sposób nieograniczony. Obecnie w przekazach medialnych bardzo często pojawia się temat terroryzmu, co w efekcie nastęrcza społeczeństwu obawy przed kolejnymi zamachami terrorystycznymi, które to stają się wyolbrzymione w stosunku do zagrożenia realnego lub statystycznego. Bardzo często działalność mass mediów w zakresie relacjonowania zamachów terrorystycznych nie jest konstruktywna, pomimo tego, iż dziennikarstwo jest rodzajem służby publicznej, a wolne media pełnią rolę strażnika demokracji. w skrajnych przypadkach media doprowadzają do manipulowania opinią publiczną, ale też zagrażają życiu i zdrowiu świadków, uczestników zamachu. Silna potrzeba przedłożenia wszystkich szczegółów zdarzenia i przy tym niezachowanie wymaganych środków ostrożności może mieć katastrofalne skutki. Argumentem popierającym to stwierdzenie może być zamach w Monachium z roku 1972, gdzie telewizja transmitowała na żywo przygotowania do odbicia zakładników, a terroryści oglądali to, w efekcie zginęli wszyscy zakładnicy.

Żadne zjawisko nie przyczyniło się bardziej do rozwoju globalizacji w taki sposób w jaki zrobił to Internet, wiodący prym we współczesnym informacyjnym i ekonomicznym porządku. Wraz z pojawieniem się Internetu powstało wiele szans rozwojowych i udogodnień, lecz niosło to

¹⁸⁵ A. Kozłowska, *Oddziaływanie mass mediów*, Warszawa 2006, s. 77.

¹⁸⁶ Ibidem.

¹⁸⁷ T. R. Aleksandrowicz, *Medialność jako konstruktywne znamię aktu terrorystycznego*, (w) K. Liedel, S. Mocka (red.), *Terroryzm w medialnym obrazie świata*, Warszawa 2010, s. 17.

¹⁸⁸ W. Matyja, *Media - obosieczna broń w walce z terroryzmem. Próba charakterystyki na przykładzie prasowych i telewizyjnych doniesień o zamachu w Bostonie*, Waszawa 2015, s. 306.

ze sobą również negatywne aspekty - Internet umożliwił przestępczości zorganizowanej oraz terrorystom, globalną, zorganizowaną i trudną do kontroli platformę działania¹⁸⁹. W dzisiejszych czasach wirtualna przestrzeń ma nie tylko charakter informacyjny, lecz jest również źródłem wiedzy o materiałach i substancjach wybuchowych, które mogą zostać wykorzystane przez „samotne wilki” w swoich atakach terrorystycznych. Przepisy na skonstruowanie silnego materiału wybuchowego są ogólnodostępne dla każdego użytkownika internetu, a środki do stworzenia go są dostępne w sklepach chemicznych, drogeriach i aptekach.

Terroryzm w internecie jest bardzo dynamicznym zjawiskiem, ciężkim do okiełznania dla służb, ponieważ strony internetowe związane z nim ukazują się w różnym formacie i szybko znikają. Terroryci posługujący się internetem, mają na celu dotarcie do trzech grup odbiorców:

1. aktualnych i potencjalnych zwolenników;
2. międzynarodowej opinii publicznej;
3. wrogiej opinii publicznej.

Według Agaty Ziółkowskiej i Pawła Majdana „informacje pochodzące w otwartych źródłach zaliczane są jako wartość dodana zarówno nie tylko dla organizacji biznesowych, państwowych agencji wywiadowczych czy różnorodnych jednostek badawczych, ale przede wszystkim do działań planistycznych sprawców zamachów terrorystycznych¹⁹⁰”. Pojęcie terroryzmu zaczęło coraz częściej pojawiać się w środowisku publicznym, niewątpliwie wpływ na to miał udział środków masowego przekazu w dostarczaniu aktualnych informacji. Ogrom portali, platform i narzędzi internetowych, które zwiększają i przyspieszają komunikację, wykorzystywana jest przez terrorystów działających w pojedynkę, ze względu na brak możliwości wykrycia przez służby specjalne takiej komunikacji na początkowym etapie planowania zamachów terrorystycznych. „Samotne wilki” wykorzystują Internet jako narzędzie planistyczne zamachów terrorystycznych, ale również jako źródło materiałów szkoleniowych. To właśnie działania w sieci pozwalają im zredukować do zera kontakt ze światem zewnętrznym, przykładem jest sieć TOR (ang. The Onion Router), która zapobiega analizie ruchu sieciowego i w konsekwencji zapewnia użytkownikom prawie anonimowy dostęp do zasobów Internetu. Taktyka „samotnego wilka”, dotyczy dokonywania zamachów przez ekstremistów zainspirowanych ideologią islamistyczną. Działają oni na własną rękę, nie mają żadnych powiązań z grupami terrorystycznymi, lecz wykorzystują gwałtowne i intensywne metody działania. Zaletą takich terrorystów jest mała szansa na wykrycie ich poprzez służby, z powodu braku powiązań z organizacją terrorystyczną¹⁹¹.

Pojedynczy terroryci dostrzegli zalety mass mediów i wykorzystują je w sposób wielowymiarowy, nie tylko do manipulacji społeczeństwem, ale również do zdobywania informacji niezbędnych do planowania zamachów terrorystycznych. Współczesne technologie i urządzenia pełnią rolę pomocniczą w realizacji aktów terroru, ale również zapewniają rozgłos. Jest to jedno z większych zagrożeń stojących przed społecznością międzynarodową. „Samotny wilk” bez opuszczenia miejsca zamieszkania potrafi przy pomocy „tylko” Internetu szczegółowo zaplanować atak. Ma dostęp do osób i społeczności na całym świecie, z którymi może wymieniać swoje

¹⁸⁹ B. Hołyst, *Internet jako miejsce zdarzenia*, „Prokuratura i Prawo”, 2009, nr 4, s. 5.

¹⁹⁰ A. Ziółkowska, P. Majdan, *OSINT jako potencjalne narzędzie planistyczne sprawców zamachów terrorystycznych*, w: P. Szymczyk, K. Maciąg (red.), *Analiza wybranych zagrożeń i problemów z zakresu bezpieczeństwa*, Lublin 2018, s. 29.

¹⁹¹ J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2014, s. 33.

poglądy, szerzyć Ideologię i zaczerpnąć rady. Wiele samotnych wilków traktuje Internet jako ich naturalne środowisko społeczne, tylko on pozwala im nawiązywać i utrzymywać kontakty z innymi ludźmi pozostając anonimowym, ponieważ w prawdziwym świecie terrorysta samotny wilk wykazuje najczęściej pewien poziom alienacji społecznej¹⁹², wynikającej z ich cech charakteru.

Internet jest również wykorzystywany w celach szkoleniowych przyszłych ekstremistów. Według Krzysztofa Liedela wykorzystanie internetu jako narzędzia szkolenia, jednym z najważniejszych aspektów zagrożenia. w sieci można znaleźć informacje na każdy temat, co pozwala terrorystom zgromadzić wszelkie potrzebne dane i dokonać akcji o charakterze terrorystycznym. Przykładem takich działań było udostępnienie w internecie podręcznika *Manchester Manual, Podręcznik z Manchesteru*. Zawartość podręcznika to 18 rozdziałów z lekcjami dotyczącymi szczegółowych wskazówek niezbędnych do przeprowadzenia ataku terrorystycznego. w podręczniku szkoleniowym przewijały się takie tematy jak: broń - sposoby zakupu i transportu, materiały wybuchowe, metody tortur. Tekst ten sprawia, że jaśniejsze staje się to, w jaki sposób możliwe jest przeprowadzenie prawdziwego efektywnego szkolenia (autoszkolenia) w internecie¹⁹³.

Przykłady ataków terrorystycznych z udziałem „samotnych wilków”

W ostatnim czasie coraz częściej zaobserwować można wzrost występowania zjawiska, jakim jest terroryzm „samotnych wilków”, polegający na przygotowaniu lub dokonaniu aktu przemocy przeciwko określonym grupom społecznym. Działania pojedynczego terrorysty mogą stanowić jeszcze większe zagrożenie niż dobrze zorganizowanych grup terrorystycznych, ponieważ funkcjonuje on jako pojedyncza jednostka, co utrudnia jego identyfikację przez organy ścigania. Zdaniem R. Batesa terroryzm „samotnego wilka” jest najszybciej rozwijająca się formą terroryzmu i stał się jeszcze bardziej groźniejszy niż skoordynowane działania organizacji terrorystycznych, gdyż zagrożenie pochodzi od jednostki funkcjonującej społeczeństwa i trudnej do wykrycia¹⁹⁴.

Zamachy w Norwegii – 22 lipca 2011

Norwegia charakteryzuje się wysokim poziomem tolerancji. Od wielu lat przyciąga imigrantów z całego świata, z różnych kręgów kulturowych, ze względu na lepsze warunki ekonomiczne, ale też na tolerancyjne podejście Norwegów. Fala ludności migracyjnej napływającej do Norwegii swój początek miała już w latach swa XX wieku, po zakończeniu wojen w krajach byłej Jugosławii.

Norwegia jest jednym z najbogatszych krajów wśród państw europejskich, a co za tym idzie daje ogromne możliwości poprawy sytuacji materialnej. Kraj ten jest wyposażony w bardzo dobrze i skutecznie działający program pomocy uchodźcom. Można wyodrębnić cztery

¹⁹² G. Weimann, *Lone Wolves in cyberspace*, <http://ojs.st-andrews.ac.uk/index.php/jtr/article/view/405/431>, (dostęp: 20.03.2021).

¹⁹³ K. Liedel, P. Piasecka, *Internet jako narzędzie w rękach terrorystów*, w: *Zamach w Norwegii - nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*, red. K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz, Warszawa 2011, s. 27.

¹⁹⁴ R. Baters, *Dancing with Wolves: Today lone-wolf terrorists*, <http://digitalcommons.kennesaw.edu/jpps/vol4/iss1/1/>, (dostęp: 05.04.2021).

podstawowe odmiany imigracji do Norwegii: imigrację ekonomiczną, rodzinną polityczną oraz imigrację w celach edukacyjnych¹⁹⁵.

Ze względu na różnorodną strukturę narodowościową mieszkańców, którzy różnią się pod względem cywilizacyjnym jak i kulturowym od rodowitych mieszkańców Norwegii, powstawały silne napięcia społeczne. Największa niechęć do imigrantów przyjmują środowiska wykazujące poglądy skrajnej prawicy, a większości działań ekstremistów prawicowych w państwach Europy Zachodniej była umotywowana ksenofobią oraz sprzeciwem wobec polityki multikulturalizmu. Przemieszczanie ludności przyczynia się do wzrostu działalności ekstremistycznych grup terrorystycznych, ale również ugrupowań terrorystów skrajnej prawicy, które stanowią poważne wyzwanie dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego danego państwa. Masowy napływ imigrantów jest przyczyną wzrostu zachowań o charakterze ksenofobicznym, radykalnych oraz rasistowskich.

Tragicznym skutkiem wymienionych wyżej przyczyn był zamach przeprowadzony 22 lipca 2011 roku przez Andersa Breivika w Norwegii. Był on osobą o skrajne prawicowych poglądach, należał do norweskiej Partii Postępu i sprzeciwiał się polityce migracyjnej prowadzonej przez rząd norweski. Reprezentował również poglądy radykalne i utrzymywał kontakty z ugrupowaniami o takich poglądach, mianowicie z Angielską Ligą Obrony czy Stop Islamizacji Europy. Przed popełnieniem zamachu stworzył on swój manifest pt. „Europejska Deklaracja Niepodległości” i na 1500 stronach przedstawił i szczegółowo opisał motywy popełnionej zbrodni. Manifest ten nawoływał do walki przeciwko imigrantom pochodzenia muzułmańskiego, ale również uderzał w przedstawicieli partii politycznych, którzy wspierali społeczeństwo multikulturowe i wykazywali się tolerancją religijną oraz etniczną.

Anders Breivik urodził się w Oslo 13 lutego 1979 roku. Wychowywał się bez ojca. We wczesnych latach Anders tylko dwukrotnie przejawiał skłonność do używania przemocy. Nie stanowił jednak aż na tyle dziwnego czy wyjątkowego źródła irytacji, by zwracać na siebie uwagę. Będąc nastolatkiem został dwukrotnie aresztowany za akty wandalizmu¹⁹⁶.

Do przeprowadzenia zamachu Anders Breivik przygotowywał się przez bardzo długi czas. Pierwszy zamach rozpoczął się 22 lipca 2011 roku o godzinie 15:26 pod siedzibą Ministerstwa Energetyki w Oslo. Zamachowiec do przeprowadzenia ataku wykorzystał vana marki Volkswagen Crafter oraz mieszankę ładunków Anfo wybuchowych o łącznej masie 900 kg i urządzenie RCIED (ang. Remote Control Improvised Explosive Device – pilot Anko improwizowane urządzenie wybuchowe). Anfo jest mieszanką saletry amonowej i ropy naftowej lub benzyny oraz aluminium w postaci proszkowej, może zostać wyprodukowane w warunkach domowych przy użyciu ogólnodostępnych środków, a wszelkie instrukcje dotyczące jej wyprodukowania oraz następstw po zdetonowaniu opisane są na stronach internetowych. Siła eksplozji zniszczyła budynek i spowodowała śmierć 8 osób, a wiele innych zostało rannych. Uszkodzone zostało wiele budynków rządowych w tym także biuro premiera Norwegii, Jensa Stoltenberga, który wywodził

¹⁹⁵ K. Lewandowska, *Tematyka imigracyjna w literaturze norweskiej od połowy lat 80-tych XX wieku*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/472/1/Katarzyna%20Lewandowska%20Tematyka%20imigracyjna%20w%20literaturze%20norweskiej%20od%20połowy%20lat%2080-tych%20XX%20wiek.pdf>, (dostęp: 05.04.2021).

¹⁹⁶ S. Marsh, *Życie wewnętrzne Andersa Breivika. z chorych relacji z bliskimi zrodził się norweski potwór*, <https://polskatimes.pl/zycie-wewnetrzne-andersa-breivika-z-chorych-relacji-z-bliskimi-zrodzil-sie-norweski-potwor/ar/3777269>, (dostęp: 29.04.2021).

się z ówczesnie rządzącej Partii Pracy. Zniszczenia spowodowane wybuchem sięgały aż jednego kilometra, ewakuowany został parlament, największe centra handlowe w Oslo City i Byporten, dworzec kolejowy oraz siedziby telewizji TV2 i agencji prasowej NTB¹⁹⁷. Zamach ten wywołał wśród służb chaos, policja i zaangażowane we wsparcie działań wojsko skoncentrowało się na centrum stolicy, Breivik przedostał się na oddaloną o 40 km od Oslo wyspę Utoya położoną na jeziorze Turifjorden. Przebrany w mundur policyjny wzbudził zaufanie opiekunów i przedostał się promem na wyspę, gdzie odbywał się letni obóz dla młodych przedstawicieli Partii Pracy. Breivik zdecydował się zaatakować w tym miejscu, ze względu na położenie wyspy, z dala od lądu, co opóźniło dotarcie policji w odpowiednim czasie. Zamachowiec dwie godziny po przeprowadzeniu pierwszego ataku w Oslo otworzył ogień w stronę młodzieży przebywającej na wyspie Utoya. Skutkiem tego było postrzelenie ponad stu osób z pięciuset przebywających na wyspie, z czego sześćdziesiąt dziewięć śmiertelnie. Policja interweniowała po około godzinie, sprawca został zatrzymany. Breivik po aresztowaniu przyznał się do obu zamachów i zrobił to ponownie podczas rozprawy, lecz utrzymywał, że jest niewinny i uczynił to w imieniu swojego narodu i wyraził zdziwienie z powodu tego, że nie został odznaczony za swe czyny, lecz postawiony przed wymiarem sprawiedliwości¹⁹⁸.

Po zatrzymaniu Andersa Breivika najważniejsze było ustalenie, czy jest on człowiekiem zdrowym psychicznie. W fazie początkowej badań biegli eksperci ustalili, że może on cierpieć na jakąś chorobę psychiczną, stwierdzono iż najprawdopodobniej jest to schizofrenia paranoidalna, lecz po powtórnych przeprowadzeniu badań, stwierdzono, że jest on osobą poczytalną, jednakże pozbawioną empatii i umiejętności nawiązywania relacji z innymi ludźmi. Uważał, że czyn, który popełnił był jego obowiązkiem, a w momencie postawienia go przed wymiarem sprawiedliwości i konfrontacji z rodzinami ofiar i osobami, które mogły się nimi stać nie wyraził skruchy. z „Europejskiej Deklaracji Niepodległości” można dowiedzieć się, iż uważał się za zbawiciela Norwegii, który poprzez swe okrutne czyny uchroni ją przed złem przed złem jakie ze sobą niosą imigranci, liberalizm i nadmierna wolność obywateli. Za swoją główną misję przede wszystkim uważał zwalczanie polityki multikulturalizmu w Europie. W deklaracji tej Breivik umieścił również swego rodzaju instruktaż dla osób, które chciałyby go naśladować i dokończyć jego dzieło.

Zamach w Berlinie – 19 grudnia 2016

Zamachowiec Anis Ben Othmane Amri urodził się 22 grudnia 1992 r. w Tatawin w Tunezji. Wychował się on w wielodzietnej rodzinie, która była uboga. W wieku 15 lat rzucił szkołę podstawową i popadł w złe towarzystwo, wielokrotnie dopuszczał się drobnych kradzieży. Jako osoba pełnoletnia dopuścił się kilkakrotnie konfliktów z prawem. w roku 2011 dostał się do obozu dla uchodźców w Lampedusie na Sycylii. Podczas pobytu we Włoszech Amri został aresztowany i skazany na cztery lata więzienia za podpalenie ośrodka dla azylantów. Według policji pobyt w więzieniu nie wpływał na jego radykalizację. Po opuszczeniu zakładu karnego Amri wyjechał do

¹⁹⁷ G. Cieślak, *Oslo - wykorzystanie urzędnika wybuchowego w zamachu z 22.07.2011 r.*, w: K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz (red.), *Zamach w Norwegii - nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*, Warszawa 2011, s. 117.

¹⁹⁸ A. F. Hivert, w *głowie Breivika*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1526067,1,w-glowie-breivika.read>, (dostęp: 06.04.2021).

Szwajcarii, gdzie na przełomie czerwca i lipca 2015 roku nielegalnie przekroczył granicę Szwajcarii Niemiec odpowiadając na zaproszenie skierowane przez kanclerz Angelę Merkel do imigrantów.

Przygotowania do zamachu Amri rozpoczął kilka miesięcy przed jego przeprowadzeniem, jednakże trudne jest określenie jednoznacznej daty pojawienia się planu przeprowadzenia akcji terrorystycznych. Jeszcze na terenie Szwajcarii terrorysta zakupił kartę SIM do telefonu komórkowego oraz pistolet marki Erma kaliber 22 mm. Zamach w Berlinie przeprowadził w trzech etapach. Pierwszy z nich rozpoczął się około godziny 15:44 w okolicach Friedrich-Krause-Ufer w Berlinie, na parkingu, na którym parkuje duża liczba samochodów ciężarowych. Zamachowiec po wypatrzeniu samochodu zabił jego kierowcę strzałem w tył głowy z pistoletu kaliber 0,22 cala i zajął jego miejsce włączając na krótko silnik ciężarówki. Ofiarą był Łukasz Urban, polskiego pochodzenia, który znalazł się na parkingu przypadkowo. Transportował on części metalowe z Włoch do Niemiec, ale nie mógł rozładować ich tego samego dnia z uwagi na kłopoty po stronie odbiorcy, tak więc zmuszony został do oczekiwania na swoją kolej na parkingu, gdzie spotkał go nieszczęśliwy przypadek. Oprawca po raz drugi odpalił silnik około godziny 16:42 i zostawił go na chodzie przez około trzy kwadranse. Po przeanalizowaniu zapisów z pokładowego GPS okazało się, że kierowca przez dłuższą chwilę ćwiczył poruszanie się ciężarówka po placu, a następnie udał się do pobliskiego meczetu. Cel jego wizyty w meczecie nie był znany. Do samochodu wrócił o godzinie 19:30 gdzie rozpoczął drugi etap akcji. Chwilę przed godziną 19:45 terrorysta ruszył na południe ulicą Stromstrasse i dotarł do miejsca docelowego czyli Hardenbergstrasse. Około godziny 20:02 czasu lokalnego rozpoczął się trzeci kulminacyjny etap akcji. Terrorysta dojeżdżając do rynku przy Budapester Strasse mocno przyspieszył i wjechał w pełen klientów rynek zabijając 12 osób i raniąc 50 kolejnych. Po przeprowadzeniu zamachu Amri o własnych siłach, przez nikogo nie zatrzymywany oddalił się z miejsca zdarzenia¹⁹⁹.

Zamachowcy udało się oddalić z miejsca zdarzenia bez wielkiego pośpiechu, ponieważ zdawał sobie sprawę, że ustalenie przez służby jego danych personalnych zajmie sporo czasu. w drodze śledztwa ustalono, że kilka godzin po zamachu Amri odwiedził jeszcze jeden z berlińskich meczetów, a następnego dnia zalogował się na swoje konto na portalu społecznościowym i usunął je. Terrorysta zbiegł na Zachód Europy w kierunku Holandii, Belgii i Francji. Dzięki kamerom przemysłowym udało się odtworzyć jego podróż przez Amsterdam do Brukseli, gdzie przesiadł się do autobusu jadącego do Paryża. 22 grudnia został sfilmowany w Lyonie, później zaś przemieszczał się na południe przez francuskie Chambéry do Włoch. Dnia 23 grudnia z Turynu przedostał się do Mediolanu, do którego przybył około godziny 1:00 w nocy²⁰⁰.

¹⁹⁹ A. Wejkszner, *Samotne wilki kalifatu? Państwo Islamskie i indywidualny terroryzm dżihadystyczny w Europie Zachodniej*, Warszawa 2018, s. 139-143.

²⁰⁰ *Ibidem*, s. 144.

Rysunek 2. Droga ucieczki sprawcy zamachu w Berlinie.

Legenda: data miesięczna i godzina przybycia sprawcy w dane miejsce wskazana wedle czasu lokalnego (nazwy miejscowości podane w języku angielskim).

Źródło: *Berlin market attack: How did Anis Amri escape?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-38425945>, (dostęp: 29.04.2021).

Należy zwrócić uwagę na łatwość z jaką Amri podróżował kilkoma pociągami po Europie tuż po przeprowadzeniu zamachu. Brak kontroli paszportowej i relatywnie późne opublikowanie listu gończego w dużej mierze tłumaczą jednak ową łatwość. Jednakże dzięki współpracy policyjnej udało się ustalić miejsce pobytu osoby poszukiwanej i dokonać próby jej zatrzymania, która miała miejsce w Mediolanie w dniu 23 grudnia 2016 r. około godziny 03:30. Jeden z włoskich policjantów próbował wylegitymować Anisa Amirego, ten zaś zamiast dokumentów wyjął pistolet oddał strzał w jego kierunku i ubezpieczającego go policjanta. Funkcjonariusze odpowiedzieli ogniem zabijając napastnika na miejscu. Przy przestępcy znaleziono mały nóż oraz portfel z niewielką ilością pieniędzy.

Podsumowanie

Podsumowując rozważania na temat aktów terroru z udziałem „samotnego wilka” należy stwierdzić, że są one poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa współczesnego państwa. Rozwój internetu oraz sieci teleinformatycznych nie tylko przynosi korzyści dla funkcjonowania administracji, lecz także wiele zagrożeń ze strony terrorystów. Należy stwierdzić, że ataki „samotnych wilków” są skrupulatnie i szczegółowo planowane. Ich wykonawcy poświęcali przygotowaniom dużo czasu, by w efekcie zmanifestować siłę i wzbudzić strach społeczny. Motywacje temu towarzyszące mają różne podłoże, ich źródło tkwi w poglądach i przekonaniach terrorysty, niejednokrotnie w wyznawanej wierze, poczuciu wyalienowania i chęci zemsty.

Współczesne akty terroru mają zwykle medialny wymiar. Jest to skutkiem rozwoju technologii i postępującej globalizacji. Internet jest wykorzystywany przez „samotnych wilków”

jako narzędzie do planowania zamachów, źródło wiedzy i materiałów szkoleniowych, by następnie stać się kanałem transmisyjnym między zamachowcem, a społeczeństwem

Wybrane przez autorkę przykłady „samotnych wilków” podkreślają złożoność i szeroki zakres terroryzmu samotnych wilków. Zauważa się, że kierują nimi różne motywy takie jak ksenofobia, nacjonalizm, antysemityzm, rasizm czy religijny radykalizm. Najczęściej motywy te stanowią połączenie idei politycznych ze światopoglądem, choć nie zawsze działania „samotnych wilków” muszą być ściśle związane z wyznawanymi ideami, zdarzają się przypadki, kiedy motywy te są całkowicie absurdalne i irracjonalne.

Obecnie terroryści stawiają na jak najkrwawsze i spektakularne zamachy, aby zostać zauważonym i wyrządzić poprzez swój atak jak największe szkody, w celu zasiania permanentnego niepokoju i strachu wśród społeczeństwa, oraz po to, aby zmanifestować swoje poglądy religijne czy też polityczne.

Bibliografia:

Monografie

1. Aleksandrowicz T., *Medialność jako konstruktywne znamię aktu terrorystycznego*, w: *Terroryzm w medialnym obrazie świata*, red., Liedel K., Mocka S., Warszawa 2010.
2. Baters R., *Dancing with Wolves: Today lone-wolf terrorists*, <http://digitalcommons.kennesaw.edu/jpps/vol4/iss1/1/>.
3. *Berlin market attack: How did Anis Amri escape?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-38425945>, (dostęp: 29.04.2021).
4. Cieślak G., *Oslo - wykorzystanie urzędnika wybuchowego w zamachu z 22.07.2011 r.*, w: *Zamach w Norwegii - nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*, red. Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T., Warszawa 2011.
5. Czapiewski T., *Terroryzm samotnych wilków - mediatyzacja i odpolitycznienie*, Szczecin 2017.
6. Danecki J., *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2014.
7. Hivert A. F., w *głowie Breivika*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1526067,1,w-glowie-breivika.read>, (dostęp: 06.04.2021).
8. Hołyst B., *Psychologia kryminalistyczna*, Warszawa 2004.
9. Hołyst B., *Internet jako miejsce zdarzenia*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 4.
10. Hrynaszkiewicz P., *Ataki samotnych wilków jako przykład terroryzmu prawicowego w Unii Europejskiej*, <http://www.knbm.amw.gdynia.pl/wp-content/uploads/2014/12/Hrynaszkiewicz-Paulina-Ataki-samotnych-wilkow-jako-przyklad-terroryzmu-prawicowego-w-UE.pdf>.
11. Kozaczuk F., *Terroryzm i jego uwarunkowania psychologiczne i religijne*, „Vojenské reflexie” 1/2012.
12. Kozłowska A., *Oddziaływanie mass mediów*, Warszawa 2006.
13. Lewandowska K., *Tematyka imigracyjna w literaturze norweskiej od połowy lat 80-tych XX wieku*,